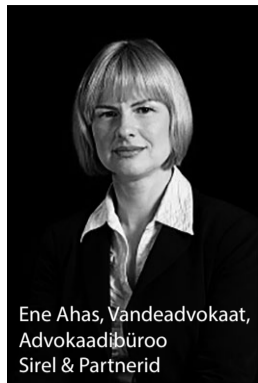

Kui vanem ei maksa elatist...

MTÜ Lastekaitse Liit ja Eesti Advokatuur nõustasid 2015. aastal „Hea nõu lastega peredele“ projekti raames 158 abivajavat lastega peret. Aastate jooksul on advokaadid tasuta nõustanud üle 1000 inimese. Kõige enam vajavad pered nõu hooldusõiguse, suhtluskorra ja eriti elatise teemadel.

Ene Ahas, Vandeadvokaat, Advokaadibüroo Sirel & Partnerid

Eestis on võimalik elatist nõuda kohtu kaudu kahel viisil:

- 1) maksekäsu kiirmenetluse korras, täites vastava avalduse e-toimikus,
- 2) esitades kohtule hagiavalduse elatise nõudes.

Maksekäsu korras on menetlus kiirem ja üldjuhul saab inimene ise hakkama avalduse täitmisega. Vajalik on üksnes see, et täidetud oleksid järgmised eeltingimused:

- taotletav igakuine elatis lapse kohta ei ole suurem kui 200 eurot,
- elatisevõlgnik on kantud lapse sünniakti lapsevanemana,
- puudub vaidlus elatise maksmise üle.

Vaidluse korral tuleb kohtu antud tähtjaks esitada hagiavaldus. Hagiavalduse vorm ja esmane teave kohtusse pöördumise kohta on kättesaadav www.kohus.ee. Tagasilatuvalt saab elatist nõuda kahjuna maksimaalselt ühe aasta, mis eeldab aga kindlasti hagi esitamist.

Kuigi reaalselt tuleb elatis tasuda vanemale, kelle juures laps elab, on elatise nõude esitajaks alaealine laps, mitte vanem. Elatise alammäär on alates 1. jaanuarist 2016. aastast 215 eurot kuus ühe lapse kohta. Nimetatud alammäärast suurema elatise nõudmisel peab elatise nõude esitaja olema valmis tõendama lapse ülalpidamiskulude suurust ühes kuus. Esitada tuleb (v.a. maksekäsu kiirmenetluse korral) nii kulude üldnimekiri kui ka dokumendid, mis tõendavad kulusid.

Üldreegli järgi kannavad vanemad lapse ülalpidamiskulud võrdselt. Elatiselt ei pea tasuma tulumaksu. Elatise nõude esitamine on riigilõivuvaba. Küll aga tuleb tasuda riigilõivu elatise suurendamise ja vähendamise nõude esitamisel.

Riigipoolne abi seisneb:

- 1) menetlusabi andmises: riigi õigusabi (tingimused ja taotlemise kord www.riigioigusabi.ee), riigilõivu tasumisest vabastamine elatise esmase nõude esitamisel,
- 2) elatisabi andmises, mille kohta saab teavet sotsiaalkindlustusametist. Eeldab kohtusse pöördumist. Vajalikud dokumendid tuleb esitada 30 päeva jooksul arvates makseettepane ku määruse tegemisest või elatist maksuma kohustava hagi tagamise määruse tegemisest. Elatiseabi makstakse maksimaalselt 90 päeva eest. Elatisabi päevamäär on üks kolmandik kehtivast lapsetoetuse määrast (lapsetoetuse määr aastal 2016 on 9,59 eurot).
- 3) võlgniku andmete avalikuks tegemises kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koja koduleheküljel www.kpkoda.ee

Lisaks on võimalik kriminaalkorras vastutusele võtta vanem, kes hoiab kõrvale elatise maksmisest ka pärast seda, kui kohtu kaudu on temalt elatis välja mõistetud. Karistuseks võidakse määrata rahaline karistus või kuni aasta vangistust (karistusseadustiku § 169). Vastav kariteokaebus politseile tuleb esitada lapsevanemal endal.

Elatis ja välisriigis elav vanem

Elatise taotlemiseks välisriigis asuvalt vanemalt peab Eesti justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talitusele esitama järgmised dokumendid:

- taotlus elatiseasja algatamiseks,
- taotlus välisriigi pädevale asutusele, vorm ,
- koopia lapse või laste sünnitunnistusest või isaduse tuvastamise kohtuotsusest. Kui isadus ei ole tuvastatud, tuleb see eraldi märkida välisriiki minevasse taotlusesse. Praktikast sagenevad ka juhtumid, kus lapsevanemad elavad eri riikides ja üks vanematest hoiab kõrvale elatise maksmisest. Üha enam küsitakse, kuhu pöörduda elatise saamiseks ja kuidas elatist nõuda.

18. juunil 2011 jõustus Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (edaspidi määrus), mille eesmärk on lihtsustada asjaajamise korda, mis on seotud nii elatiseotsuse saamise kui ka täitmisega. Määrust kohaldatakse kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide suhtes, v.a. Taani. Elatise nõude puhul on üldreegel, et menetlus toimub lapse elukohajärgses riigis kehtiva korra järgi. Kuid elatiseotsuse täitmine selle riigi õiguse järgi, kus elab elatisevõlgnik. Igas riigis on aga erinev täitekorraldus.

Mõnes liikmesriigis on võimalik taotleda ka elatise kinnipidamist summadest, mida teised isikud (nt tööandja) maksavad kohustatud isikule. Kui täitemenetlus ei anna soovitud tulemust, on teatud juhtudel õigus taotleda kohtult elatise sissenõudmist riikliku maksuameti kaudu. Mõnes liikmesriigis on riiklik fond elatise maksmiseks juhul, kui kohustatud isik jätab elatise maksmata (näiteks Soomes). Eesti kohtutäitur saab täitmisele võtta kohtulahendeid üksnes juhul, kui elatisevõlgnik (edaspidi võlgnik) elab Eestis. Seega on esimeses järjekorras vaja välja selgitada vähemalt riik, kus võlgnik tegelikult elab või asub.

Kui vanema asukohta ei õnnestu kindlaks teha ka riigi tasandil või on elatise nõude sissenõudmine raskendatud muul põhjusel (kõrvalehoidmine, madala ametlik sissetulek, tervislikust seisundist tingitud probleemid jms), läheb perekonnaseaduse § 106 alusel elatise maksmise kohustus üle elatisevõlgniku sugulastele. Nimetatut on kinnitanud riigikohus 19.10.2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-75-11 tehtud lahendis, mille järgi saab juhul, kui lapse isa on varatu või tema viibimiskoht on teadmata, esitada lapse ema nõude lapse isa vanemate vastu. Lapse vanavanematel tekib seaduse järgi sellisel juhul asenduskohustus, v.a. juhul, kui nende majanduslik seis ei võimalda mingiski osas lapselapse ülalpidamiskulusid kanda. Vanavanematel tekib omakorda õigus lapselt nõuda lapselapse ülalpidamiskulude hüvitamist.

Lisateavet nii elatise nõudmiseks välisriigis viibijalt kui ka täitevoimingute tegemise kohta välisriigis saab:

- Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastavalt veebilehelt
- justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talitusest www.just.ee
- palju infot õiguslaste probleemide kohta saab aadressilt www.juristaitab.ee

Õigusabi leiab ka Lastekaitse Liidu kodulehelt

<http://www.lastekaitseliit.ee/vajad-abi/hea-nou-lastega-peredele/>